

Impressies van onvergetelijke vakanties

Misschien kent u de reclame van Bouwfonds waarin een vrouw zich benauwd voelt in een volle bioscoop, vervolgens in een leeg weiland uitbundig danst en een achtergrondstem "ruimte, ruimte" zingt. Deze reclame geeft kort en bondig mijn Amerika gevoel weer. Uit romantische overwegingen noem ik de VS hier Amerika.

Het is mogelijk dat bewoners van een luxe woning met veel plezier een paar weken primitief kamperen en dat de grootste onsportieveeling een bergtocht in Nepal gaat maken. Uiteraard verschilt de mate waarin gezocht wordt naar verandering wel sterk; de één zit graag een maand op de noordpool en de ander zoekt ook in de verandering weer continuïteit door elk jaar naar dezelfde plek te gaan. Als ik de bovenstaande gedachte verder uitwerk kom ik tot de conclusie dat de favoriete vakantiebestemming van mensen een reflectie is van hun grootste preoccupatie in de dagelijkse gang van zaken. Juist vanwege de contrasten zal Amerika veel Nederlanders een geweldig gevoel geven. Amerika heeft ruimte én vrijheid.

De hoge bevolkingsdichtheid van Nederland is een bekend gegeven voor geografen. Nederland heeft 480 personen per vierkante kilometer, Duitsland 219 en de VS 35. Achter de getallen gaat de beleving schuil: Nederland is een land met volle wegen, volle treinen, volle stranden en op het gebied van wonen heel kleine kavels en kleine parkeerplaatsen; een soort 'Mickey Mouse land', om in Amerikaanse termen te blijven. Amerika is voor mij eigenlijk het westen van Amerika, ten westen van de lijn Chicago-New Orleans. Grofweg beslaat dit vijftig procent van het grondoppervlak en heeft dit gebied een derde van de inwoners. Het oude zuiden van Amerika is wel interessant, maar geeft mij niet het gewenste gevoel. Het gaf mij, voor wat ik ervan gezien heb, een gevoel van armoede, verlopenheid en ook onveiligheid. Het oosten is veel dichtbevolkter dan het westen en doet dan ook Europees aan.

Als je in een willekeurige stad in het westen, bijvoorbeeld Denver of Seattle, rondrijdt valt op dat de parkeerplaatsen twee keer zo groot zijn en dat de wegen veel breder zijn dan in Nederland. Als je even buiten de grote stad bent en van de *interstate* afgaat komt het echte genot. Er is een bekend boek van William Least Heat Moon dat *Blue highways* heet waarin de schrijver over de B-wegen -de *blue highways*- door Amerika trekt. Langs deze wegen vind je doorgaans geen uitgebreide standaard *gas, food, &*

GELSKE VAN DAALEN, PETER GRAMBERG, LIA DE LANGE EN RICK ZIJDERVELD*

De meeste redactieleden van AGORA zijn reislustige types. Vier daarvan geven een verslag van een gebied dat een bijzondere indruk op hen heeft gemaakt. Het is opvallend dat in de onderstaande bijdragen relatief lege gebieden overheersen: het westen van de Verenigde Staten (Gelske van Daalen), Lapland (Peter Gramberg), dorre Spaanse streken (Lia de Lange) en afgelegen Griekse eilanden (Rick Zijderfeld). Zo zoeken wij blijkbaar compensatie voor het overvolle Nederland, al is het maar voor een paar weken per jaar.

lodging maar eerder de familie-restaurants. Zeker langs de echt lege wegen, zoals in Idaho, Nebraska en Montana kan je dan lang rijden zonder iemand tegen te komen.

Er zijn gebieden in de wereld die nog meer ruimte hebben dan Amerika. Canada en Australië laat ik buiten beschouwing, want die lij-

regelen is voor de reiziger. Zelfs het meest kleine plaatsje heeft een motel, restaurant en benzine-station zodat je nooit van tevoren zaken hoeft te plannen. Dit geeft een aangenaam gevoel van vrijheid - of is het veiligheid?

BOMEN

Na het lezen van het boek *Nooit meer slapen* van W.F. Hermans had ik er grote verwachtingen van: Lapland, regelmatig aangeduid als de laatste wildernis van Europa. Ongerepte natuur, watervallen, elanden en rendieren. En bewoond door een volk dat zich met arresleeën over de besneeuwde vlakten voortbeweegt - de Lappen. Ik was dan ook heel gelukkig dat ik vorig jaar zomer in de gelegenheid was dit gebied met eigen ogen te aanschouwen. Een reis van vijf dagen door Lapland is natuurlijk nooit genoeg om alles te ervaren, maar biedt toch genoeg stof voor een impressie. Hoewel het een interessant gebied is, was ik na afloop enigszins teleurgesteld. Voortaan denk ik bij Lapland in de eerste plaats aan bomen. Grote productiebossen bepalen voor een groot deel het gezicht van de regio. Er zijn firma's die een gebied bestrijken ter grootte van Nederland of België. Het grootste deel van de reis rijden we honderden kilometers door naaldbossen, af en toe inhoudend voor een plots overstekend rendier. Wildviaducten zijn niet nodig in dit gebied, want met drie tegenliggers per uur is het al aardig druk op de weg.

'Santa Claus Village', precies gelegen op de poolcirkel, is absoluut de meest toeristische plek in Lapland. Dat wil zeggen, in de winter. Dan zijn er zelfs directe vluchten van Londen



Het kantoor van de kerstman in Santa-Claus

ken beide erg op Amerika. Hoewel Scandinavië, delen van Afrika en delen van de voormalige Sovjet-Unie ook veel ruimte hebben, geven deze landen toch niet hetzelfde gevoel. Amerika biedt namelijk tevens het vrijheidsgevoel doordat alles zo eenvoudig te

naar de hoofdstad van Fins Lapland, Rovaniemi. Engelse kinderen kunnen zo met eigen ogen de kerstman aanschouwen. Augustus is niet de beste tijd om dit dorp te bezoeken. Zelfs *Santa Claus* himself is afwezig; hij heeft bij ons bezoek net lunchpauze. Wij kunnen ons alleen vermaken door foto's van elkaar op de poolcirkel te maken. De exploitanten van hotels en restaurants in de omgeving kijken dan ook vol verwachting uit naar oktober, als de eerste sneeuw valt en het seizoen weer begint. Kunstmatig licht op de pistes zorgt ervoor dat mensen kunnen skiën, want in de winter moet het akelig donker zijn in Lapland. Wat dat betreft is het een groot voordeel om in de zomer een reis door het gebied te maken: om drie uur 's nachts wordt het alweer licht.

En dan nog de Lappen -eigenlijk een scheldnaam, want zelf noemen zij zich de Sami. Wie afgaat op de klederdrachten die elke omslag van de informatiebrochures sieren, komt bedrogen uit. Maar dat geldt natuurlijk net zo goed voor ons land. De houding van de nationale overheden jegens deze bevolkingsgroep is tweeslachtig. Aan de ene kant wordt de cultuur van deze groep gekoesterd en gesubsidieerd. Er is een eigen Sami-parlement en er zijn Sami-scholen, mede om de taal in stand te houden. De Sami zijn ook een vredelievend volkje: regelmatig werd ons medegedeeld dat in hun taal geen woord voor oorlog bestaat, maar wel honderd woorden voor sneeuw. Aan de andere kant is er onder deze groep een hoge werkloosheid en wordt er beleid gevoerd om de Sami bij de afzonderlijke nationale staten te betrekken. Het woongebied van de Sami strekt zich eigenlijk uit van Noorwegen tot ver in Rusland. Door afrasteringen bij de staatsgrenzen is het bijvoorbeeld moeilijk om de rendierkuddes over deze grenzen heen te brengen.

Een bezoek aan Lapland is zeker de moeite waard, maar ook de laatste wildernis van Europa is grotendeels klaar voor de volgende eeuw.

KNOFLOOK

Op zoek naar het gewone leven elders viel de vakantiekeuze op een oktoberfietstocht in de Extremadura en La Mancha, het hart van Spanje. Heen- en terugreis vanwege milieuredenen met de trein. De trein is duurder dan het vliegtuig, maar ook sneller dan menigeen denkt: 's middags half twee vertrek van Amsterdam CS, aankomst volgende ochtend om acht uur in Madrid. Het zou nog sneller kunnen zonder de verplichte overstap in Parijs. Uiteraard niet op één station, want de D'Estains, Chiracs en Mitterands vonden het nodig dat iedere HSL-reiziger een paar uur van onthaasting in het centrum van Frankrijk, pardon van *le monde*, doorbrengt. Desnoods ondergronds: met rugzak of koffers verstrikt in de *tourniquets* van de metro tussen Gare du Nord en Gare d'Austerlitz. En wij in Nederland maar peperdure HSL-lijnen aanleggen om een tijdswinst van tien minuten te halen. 's Ochtends aankomst op Chamartin in Madrid. Het ruikt kaneelachtig, naar een boomsoort die groeit in

de heuvels rond Madrid. Oktober is de oogsttijd. In de Extremadura worden tabak en pepers geplukt. De roodbruine kurkeiken zijn van hun bast ontdaan; de kurk ligt op stapels te drogen. In La Mancha wordt saffraan geplukt. De boeren brengen de druivenoogst naar de bodeja's, het wegdek plakt en ruikt naar wijn. Rond Chinchón wordt de knoflook geoogst. Eind oktober vindt er het tweedaags knoflookfestival plaats. Op het programma staan een kerkdienst, conferenties over de geneeskrachtige werking en de toekomst van de knoflook, jeugdspelen, concerten en proeven van knoflookgerechten. 12 oktober, het is Hispanidad. De nationale feestdag waarop de ontdekking van Amerika door Columbus wordt gevierd. Zonder die achtergrondinformatie uit de boekjes lijkt het een mengeling van onze Koninginnedag, de feestdag van een heilige en de 1 mei viering in het Moskou van de jaren zeventig. We fietsen over de Spaanse hoogvlakte in La Mancha; een overwegend kaal en plat landschap op zevenhonderd meter hoogte, onder een helderblauwe lucht. De stilte wordt verstoord door straaljagers die ter ere van Hispanidad in series overvliegen. Koffie in Villasequilla de Yepes. Het café in Villasequilla de Yepes staat aan het plein waaraan ook de kerk staat. Uit het café klinkt marsmuziek. De televisie staat luid aan, op het beeldscherm zien we hoe Juan Carlos in Madrid een militaire parade afneemt. Als we op het terras zitten worden de kerkdeuren geopend. De kerk stroomt leeg, de processie begint; de ontdekking van Amerika door Columbus schijnt reden te zijn om het Mariabeeld het dorp rond te sjouwen. Het Mariabeeld wordt gedragen door de Guardia Civil. Een diepgeworteld besef van de scheiding van staat en kerk leidt tot een onbehaaglijk gevoel. De Spanjaarden zelf lijken er geen enkele moeite mee te hebben. Ook het gewone leven heeft zijn eigenaardigheden. Twee weken later in de trein terug. In de Sierra de Guadarrama ten noorden van Madrid vliegen monniksgieren boven de trein. De reis verloopt volgens het spoorboekje en duurt dan ook uren langer dan de heenreis. Voornamelijk omdat men heeft bedacht dat de overstap in Parijs nog aangenaamer is als je er drie uur over moet doen.

KAPELLETJE

Het eerste zicht op het eilandje Telendos is adembenemend. Na het ronden van de laatste bocht voor de top dalen we plots af en ligt Telendos te fonkelen in zee. De weg uit Pothia, de hoofdstad van het Griekse eiland Kalymnos aan de kust met Turkije heeft me hierheen geleid. En Griekenland zou Griekenland niet zijn als de buschauffeur ons niet een mythe vertelt. De contouren van het in steen bevroren gezicht, van een mooie en naar blijkt verliefde vrouw, zijn duidelijk te herkennen op de heling aan de westzijde van Telendos. Na een onbeantwoorde liefde ligt ze hier te wachten op betere tijden. Het eiland is Griekenland in miniatuur, bereikbaar met kleine vissersbootjes. Twintig huizen, vijf taverna's, drie apparte-

mentjes, een kerk, een school, een parkje met plastic kunst en een pier vormen het hart van een kleine gemeenschap. In de winter uitgestorven en in de zomer profiterend van bescheiden toerisme. Wat heeft dit eiland te bieden? Veel blijkt.

Een wandeling over het eiland geeft veel indrukken prijs: in geur, vergezichten, zee, zon en eten. Wandelen in Griekenland doe je niet halverwege de dag, maar 's ochtends



Fietsen in de Extremadura. Foto: Lia de Lange

vroeg. De Johannes vertrekt als een van de eerste bootjes vanuit Myrties. Het is windstil en de zee is vlak, het enige geluid komt van de motor die zachtjes stampet. De zon steekt net zijn kop op boven de oostelijke uitlopers van Kalymnos. De eilanden liggen maar een kilometer uit elkaar, maar het lijkt verder. Na een aardbeving is de verbindende landengte in zee verdwenen. Ook hier mystiek, we varen over een verloren stad. De pier doemt snel op, het dorp is nog stil op een haan en twee honden na. Het doel is het kapelletje halverwege de hoge top van Telendos. Geen uitgezette wandelpaden, maar geitenpaden moeten ons de weg wijzen. Een adder kruist het pad en de kolonie valkjes onder de top voert schijngevechten uit. De begroeiing is mager en bestaat uit kniehoge doornstruiken, maar is nog wel groen in dit vroege voorjaar. De ochtenddauw voert geuren van oregano en tijm met zich mee. De route loopt langs zee om vervolgens langzaam te klimmen en na twee ravijnen buigt het pad af naar boven. Nu wordt de klim serieus, het kapelletje komt om een hoek in zicht maar lijkt nog onbereikbaar ver te liggen. Ook de zon begint nu langzaam sterker te worden en na het eerste uurtje is het tijd voor ontbijt en een paar slokken water. Het uitzicht is prachtig. De bergketens van het tegenoverliggende eiland vertoont vele grijstinten, een vissersbootje vaart langs met een sliert meeuwen achter zich aan. Verder maar weer, de klim gaat nu steil omhoog, oude ruïnes doemen op en ravijnen wisselen elkaar af. Na een half uur doemt plots het kapelletje op. Geen rust hier, maar onverwachte drukte. Uitgerekend nu...

* redactie AGORA